অধ্যায় ১১ ঃ ভাৰতৰ জনসংখ্যাৰ নীতি

অধ্যায় গাঁথনি

১১.১ উদ্দেশ্য

১১.২ পৰিচয়

১১.৩ ভাৰতৰ জনসংখ্যা নীতিৰ বিকাশ

১১.৩.১ প্ৰাক স্বাধীন কালৰ জনসংখ্যাৰ নীতি

১১.৩.২ স্বাধীনোত্তৰ কালৰ জনসংখ্যাৰ নীতি

১১.৪ ভাৰতত জনসংখ্যা নীতিৰ প্ৰভাৱ

১১.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১১.৬ অধিক জানিবলৈ

১১.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১১.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

১১.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি -

- ভাৰতৰ বিভিন্ন জনসংখ্যা নীতিসমূহৰ লক্ষ্যসমূহ উল্লেখ কৰিব পাৰিব
- ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰাক্ স্বাধীন আৰু স্বাধীনোত্তৰ কালৰ জনসংখ্যা নীতিৰ বিষয়ে ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- ভাৰতবৰ্ষৰ চৰকাৰে গ্ৰহণ কৰা বিভিন্ন পঞ্চম-বাৰ্ষিক পৰিকল্পনা আৰু জনসংখ্যাৰ গুণগত মানদণ্ডৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- ভাৰতবৰ্ষত জনসংখ্যা নীতিৰ প্ৰভাৱ সম্পৰ্কে উলিয়াব পাৰিব।

১১.২ পৰিচয়

বৰ্তমান পৃথিৱীত জনসংখ্যা শিক্ষাৰ বিষয়টো হৈছে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়। উন্নত আৰু উন্নয়নশীল দেশসমূহৰ জনসংখ্যা নীতি নিৰ্ধাৰণৰ ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰসংঘই এক প্ৰভাৱশালী ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। ১৯৪৬ চনত জনসংখ্যা আয়োগ গঠিত হোৱাৰ পিছত, বিভিন্ন দেশত বিভিন্ন সংগঠনসমূহে জনসংখ্যা নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবলৈ চেষ্টা চলাইছিল। ১৯৭৪ চনত ৰাষ্ট্ৰসংঘই বিশ্ব জনসংখ্যা বছৰ (WPY) পালন কৰিছিল।

সাধাৰণ অৰ্থত জনসংখ্যা নীতি হৈছে জনসংখ্যা নিয়ন্ত্ৰণৰ কল্যানকামী অৰ্থনীতিৰ নীতি। জনসংখ্যা নীতিৰ প্ৰধান দিশ হৈছে উৰ্বৰতা আৰু মৃত্যুৰ হাৰ কমোৱা আৰু দ্বিতীয়তে জনসংখ্যাৰ পুনঃ বিতৰণ হ্ৰাস কৰা। এই নীতিয়ে জনসংখ্যা হ্ৰাস কৰাৰ জ্ঞান, মনোভাৱ আৰু

সন্তান জন্মৰ অন্তৰ ৰখা, তথা পৰিয়াল পৰিকল্পনা বিষয়ে অৱগত কৰায়। জনসংখ্যা নীতিয়ে জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ গুণগত আৰু পৰিমাণগত দুয়োটা দিশতে গুৰুত্ব দিয়ে। ই জন্ম আৰু মৃত্যুৰ হাৰ ৰোধ কৰাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব লাগে।

দেশৰ সামাজিক, সাংস্কৃতিক জনগাঁথনিমূলক আৰু ৰাজনীতিৰ পৰিৱেশৰ সৈতে জনসংখ্যাৰ নীতি জড়িত।

১১.৩ ভাৰতত জনসংখ্যা নীতিৰ বিকাশ

আমি ভাৰতৰ জনসংখ্যাক চাৰিটা স্তৰত অধ্যয়ন কৰিব পাৰো, যিয়ে দেশৰ জনসংখ্যাৰ সমস্যাৰ বিভিন্ন অভিগমন অন্তর্ভুক্ত কৰে। ভাৰতৰ জনসংখ্যা নীতিৰ লক্ষ্য হৈছে—

- জন্মৰ হাৰৰ প্ৰকৃতিৰ বৰ্ণনা,
- পৰিয়ালত ল'ৰা-ছোৱালীৰ সংখ্যা সীমিতকৰণ,
- মৃত্যুৰ হাৰ হ্ৰাস কৰা,
- অত্যাধিক জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ফলাফল সম্পৰ্কে জনসাধাৰণক সচেতন কৰা,
- দেশত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ সৈতে জড়িত নীতি প্ৰয়োগ কৰা।

১১.৩.১ প্ৰাক্ স্বাধীনকালৰ জনসংখ্যাৰ নীতি

অত্যাধিক জনসংখ্যা আমাৰ দেশৰ বাবে নতুন বিষয় নহয়। বৃটিছ শাসকসকলে ভাৰতীয় লোকসকলৰ বাবে জনসংখ্যা নীতিৰ প্ৰয়োগ কৰা নাছিল। স্বাধীনতাৰ পূৰ্বে ১৯৩৬ চনত ড° বি ডি কার্ভে আৰু মি. পি. কে. (ৰট্টালে) পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ বিষয়ে পৰামর্শ আগবঢ়াইছিল। ১৯৩৫ চনত জৱাহৰলাল নেহৰুৰ নেতৃত্বৰ ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছে ভাৰতৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ বিষয়ে কৈছিল। ১৯৩১ চনৰ লোকপিয়লৰ অধ্যক্ষ জে. এইচ হটনে ভাৰতৰ দ্ৰুত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ বিষয়ে মত প্ৰকাশ কৰিছিল। দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ সময়ত, ভাৰতৰ জনসাধাৰণে জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ঘনত্বৰ প্ৰতি সচেতন হৈছিল। ৰবীন্দ্ৰ নাথ ঠাকুৰে পৰিয়াল পৰিকল্পনা আন্দোলনক সমর্থন কৰিছিল। প্ৰাক্ স্বাধীনতাৰ কালছোৱাৰ কিছুমান বিশেষ অগ্ৰগতি এনেধৰণৰ—

- ১৯৩০ চনত মাইচ'ৰ চৰকাৰে পৃথিৱীৰ ভিতৰতে প্ৰথম চৰকাৰী জন্ম নিয়ন্ত্ৰণ নিদান স্থাপন কৰিছিল।
- ১৯৩১ চনত মাদ্ৰাজ বিশ্ববিদ্যালয়ে জন্ম নিয়ন্ত্ৰণ পদ্ধতিৰ ওপৰত নির্দেশনা প্ৰদান আৰম্ভ কৰিছিল। ১৯৩২ চনত লক্ষ্ণৌত বহা সর্বভাৰতীয় মহিলা সম্মিলনত মহিলা আৰু পুৰুষৰ বাবে কিছুমান ভাল নিদানত জন্ম নিয়ন্ত্ৰণৰ পদ্ধতি অৱলম্বনৰ বাবে পৰামর্শ আগবঢ়োৱা হৈছিল।
- ১৯৩৫ চনত পৰিয়াল স্বাস্থ্য বিজ্ঞানৰ অধ্যয়ন আৰু উন্নতিৰ বাবে এখন সমাজ

স্থাপন কৰা হৈছিল।

- ১৯৪০ চনত পি. এন চাপৰুৱে জন্ম নিয়ন্ত্রণৰ নিদান স্থাপনৰ বাবে ৰাজ্যিক পৰিষদত এক সিদ্ধান্ত গ্রহণ কৰিছিল।
- ১৯৪৩ চনত মহিলা সন্ধান আয়োগে জন্ম নিয়ন্ত্রণ নিদানসমূহৰ ওপৰত এক বিশেষ টোকা প্রস্তুত কৰিছিল।

ওপৰত উল্লেখ কৰা সফলতাসমূহৰ উপৰিও, গান্ধীজীও এইটো দিশৰ সৈতে জড়িত আছিল। কিন্তু গান্ধীজীকে ধৰি অন্য স্বাধীনতা আন্দোলনৰ নেতাসকলে ভাৰতৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ সমস্যাটোক এক জ্বলন্ত সমস্যা বুলি গণ্য কৰা নাছিল।

১১.৩.২ স্বাধীনোত্তৰ কালৰ জনসংখ্যাৰ নীতিসমূহ

স্বাধীনতাৰ পৰৱর্তী সময়ছোৱাত, ১৯৪৬ চনত স্বাস্থ্য জৰীপকৰণ আৰু বিকাশ কমিটীয়ে মত প্রকাশ কৰিছিল যে ৰোগ নিয়ন্ত্রণ আৰু স্বাস্থ্যৰ বিকাশে জনসংখ্যা বৃদ্ধি ক্ষেত্রত গুৰুতৰ সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিছে। পৃথিৱীৰ বিকাশশীল ৰাষ্ট্রৰ ভিতৰত ভাৰতবর্ষই প্রথম দেশ য'ত চৰকাৰে ১৯৫২ চনত শিশুৰ সংখ্যা বঢ়োৱাৰ ক্ষেত্রত নীতি গ্রহণ কৰিছিল। এই ক্ষেত্রত বহুকেইখন উল্লেখযোগ্য নীতি আছিল। তলত জন্ম নিয়ন্ত্রণৰ এনেবোৰ নীতি দাঙি ধৰা হ'ল।

- **পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ নীতি (১৯৫২) ঃ** ১৯৫২ চনত ভাৰত চৰকাৰে পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ ৰাষ্ট্রীয় কার্যসূচী গ্রহণ কৰিছিল, যাৰ দ্বাৰা জন্মৰ হাৰ নিয়ন্ত্রণৰ ব্যৱস্থা গ্রহণ কৰিছিল, কিন্তু এই নীতিয়ে লক্ষ্যত উপনীত হ'ব পৰা নাছিল।
- **ৰাষ্ট্রীয় জনসংখ্যা নীতি (১৯৭৬) ঃ** এই নীতিৰ প্রধান গুৰুত্বসমূহ আছিল - জন্মৰ হাৰ নিয়ন্ত্রণ, বিবাহৰ বয়স বৃদ্ধি, সৰু পৰিয়ালৰ ধাৰণা গ্রহণ কৰিবলৈ জনসাধাৰণৰ মাজত সজাগতা বৃদ্ধি, গণ-সংযোগ মাধ্যমৰ দ্বাৰা সৰু পৰিয়ালৰ ধাৰণাৰ বিষয়ে প্রচাৰ, জনসংখ্যাৰ সৈতে জড়িত গৱেষণাৰ ওপৰত গুৰুত্ব, স্কুলৰ পাঠ্যক্রমত জনসংখ্যা শিক্ষাৰ অন্তর্ভুক্তি আৰু জন্ম নিৰোধৰ প্রক্রিয়াত সহায় কৰা কর্মচাৰীক সুবিধা প্রদান ইত্যাদি।
- **পুনঃৰীক্ষণ জনসংখ্যা নীতি (১৯৭৭) ঃ** এই নীতি পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ ওপৰত গুৰুত্ব প্রদান কৰা হৈছিল। পৰিয়ালৰ আকাৰৰ ওপৰত কোনো হেঁচা প্রয়োগ কৰা হোৱা নাছিল, সকলো ব্যক্তিগত আৰু জনসাধাৰণৰ সংগঠনসমূহ জনসংখ্যা শিক্ষাৰ কার্যকর্মত অন্তর্ভুক্ত হৈছিল।
- **ৰাষ্ট্রীয় স্বাস্থ্য নীতি (১৯৮৩) ঃ** এই নীতিয়ে জনসাধাৰণতে স্বেচ্ছাই সৰু পৰিয়ালৰ ধাৰণা গ্রহণ কৰাৰ ক্ষেত্রত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল।

- **জনসংখ্যা শিক্ষাৰ কমিটী (১৯৯১) ঃ** ৰাষ্ট্ৰীয় বিকাশ পৰিষদে কৰুণাকৰণৰ নেতৃত্বত এই কমিটীখন গঠন কৰিছিল। এই কমিটীখনে মত প্ৰকাশ কৰিছিল যে জনসংখ্যাৰ ৰাষ্ট্ৰীয় নীতি গ্ৰহণ কৰিব লাগে।
- **ৰাষ্ট্ৰীয় জনসংখ্যা নীতিৰ খচৰা (১৯৯৩) ঃ** ড° এম, এচ স্বামীনাথনৰ নেতৃত্বত এদল বিশেষজ্ঞ লোকক ৰাষ্ট্ৰীয় জনসংখ্যা নীতিৰ খচৰা প্ৰস্তুত কৰিবলৈ দিয়া হৈছিল। এই খচৰাখন মন্ত্ৰীসভাত গৃহীত হৈছিল যদিও লোক সভা ভংগ হোৱা বাবে তাত উত্থাপন কৰিব পৰা নগ'ল।
- **ৰাষ্ট্ৰীয় জনসংখ্যা নীতি (২০০০) ঃ** ২০০০ চনত গম পোৱা গৈছিল যে ভাৰতৰ জনসংখ্যা ১০০০ মিলিয়ন অতিক্ৰম কৰিছে। এই নীতিৰ প্ৰধান উদ্দেশ্যবোৰ আছিল জন্ম নিৰোধৰ প্ৰয়োজন, স্বাস্থ্যৰ সন্তান জন্মৰ একত্ৰীকৰণ সেৱা, শিশু স্বাস্থ্য সেৱা, ২০১০ চনৰ ভিতৰত জন্ম হাৰ নিয়ন্ত্ৰণ কৰা আৰু ২০৪৫ চনৰ ভিতৰত জনসংখ্যাক এক স্থিৰ অৱস্থালৈ অনা। এই নীতিৰ ভিতৰত ১৪ টা ৰাষ্ট্ৰীয় সামাজিক জনগাঁথনিমূলক লক্ষ্য আছিল। এই লক্ষ্যসমূহ তলত দাঙি ধৰা হ'ল—
  - জন্ম নিয়ন্ত্ৰণৰ মৌলিক প্ৰয়োজন পূৰণ আৰু শিশু স্বাস্থ্য সেৱা।
  - ১৪ বছৰ বয়সলৈ স্কুলীয়া শিক্ষা বাধ্যতামূলক আৰু বিনামূলীয়া কৰা আৰু বিদ্যালয় অৰ্ধ-সমাপ্ত কৰাৰ হাৰ কমোৱা।
  - শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ ৰোধ কৰা।
  - মাতৃৰ মৃত্যুৰ হাৰ ৰোধ কৰা।
  - প্ৰতিকাৰমূলক বেমাৰৰ বাবে প্ৰতিষেধকমূলক বেজী সাৰ্বজনীনভাৱে সকলোকে দিয়া।
  - ছোৱালীৰ বিয়াৰ বয়স বৃদ্ধি কৰা।
  - ৮০% অনুষ্ঠানীয় প্ৰসৱ সম্পন্ন আৰু প্ৰশিক্ষনপ্ৰাপ্ত ব্যক্তিৰ দ্বাৰা ১০০৫ গৰাকী প্ৰসৱ কৰোৱা।
  - উৰ্বৰতাৰ নীতি আৰু সেৱাৰ ক্ষেত্ৰত সাৰ্বজনীনতাপ্ৰাপ্ত হোৱা।
  - এইডচ্ ৰোগৰ বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত সাৱধানতা অৱলম্বন আৰু পৰিচালনা তথা ইয়াৰ সংক্ৰমণ ৰোধ কৰা।
  - সংক্ৰমিত হ'ব পৰা ৰোগৰ প্ৰতিকাৰ আৰু নিয়ন্ত্ৰণ কৰা।
  - জন্ম আৰু শিশুৰ স্বাস্থ্য সেৱাৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতীয় ঔষধৰ ব্যৱস্থাৰ সুবিধা দিয়া।
  - পিতৃ-মাতৃসকলক সৰু পৰিয়ালৰ ধাৰণা দিয়া।
  - কিছুমান সামাজিক ব্যৱস্থা গ্ৰহণেৰে পৰিয়াল কল্যাণ আঁচনিক জনসাধাৰণৰ মাজত জনপ্ৰিয় কৰি তোলা।

- জন্ম, মৃত্যু, বিবাহ আৰু গর্ভধাৰণৰ পঞ্জীয়ন ১০০% কৰি তোলা।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ প্রাক্-স্বাধীনকালৰ ভাৰতবর্ষৰ জনসংখ্যা নীতি উল্লেখ কৰক।

.....

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ ৰাষ্ট্রীয় জনসংখ্যা নীতিৰ লক্ষ্যবোৰ উল্লেখ কৰক।

.....

.....

জনসংখ্যাৰ গুণগত মান বিকাশৰ বাবে ভাৰত চৰকাৰে গ্রহণ কৰা পঞ্চ বার্ষিক পৰিকল্পনাসমূহ

প্রথম পঞ্চ বার্ষিক পৰিকল্পনা (১৯৫১-১৯৫৬) ঃ প্রথম পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনাত অর্থনৈতিক আৰু শৈক্ষিক বিকাশৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল। এই পৰিকল্পনাত তিনিটা দিশত প্রাধান্য দিয়া হৈছিল—

- স্বাস্থ্য সম্মত জীৱন নির্বাহৰ বাবে পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ প্রয়োজনক চিনাক্ত কৰা।
- প্রশিক্ষণপ্রাপ্ত চিকিৎসকৰ দ্বাৰা পৰিয়ালৰ আকাৰ সৰু কৰা।
- অতিৰিক্ত জনসংখ্যা বৃদ্ধিয়ে সৃষ্টি কৰা সমস্যাবোৰৰ উন্নতি সাধন কৰা।

দ্বিতীয় পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনা (১৯৫৬-১৯৬১) ঃ এই পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱাত, এইটো গম পোৱা গৈছিল যে দ্রুত জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধিয়ে দেশৰ অর্থনৈতিক বিকাশত প্রভাৱ পেলাইছে। সেইবাবে জনসংখ্যা ৰোধ কৰিবলৈ উপযুক্ত ব্যৱস্থা গ্রহণৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল।

তৃতীয় পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনা (১৯৬১-১৯৬৬) ঃ এই পৰিকল্পনাই তলৰ দিশসমূহৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছিল—

- জন্ম নিয়ন্ত্রণ আৰু সন্তান জন্মৰ ক্ষেত্রত অন্তৰ ৰখা,
- মহিলা শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা,
- নিযুক্তিৰ নতুন সুবিধা কৰা,
- বিবাহৰ বয়স বৃদ্ধি,
- পৰিয়ালৰ জীৱন আৰু যৌনতাৰ শিক্ষা।

চতুর্থ পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনা (১৯৬৯-১৯৭৪) ঃ এই পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱাত সামাজিক পৰিৱর্তনৰ দিশৰ পৰা জনসংখ্যা নীতিক চোৱা হৈছিল। সমাজৰ উন্নতিৰ বাবে পৰিয়াল পৰিকল্পনা আৰু জন্মৰ হাৰ নিয়ন্ত্রণ অতি প্রয়োজনীয় হিচাবে বিবেচিত

হৈছিল।

পঞ্চম পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনা (১৯৭৪-১৯৭৯) ঃ এই পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱাত, ১৯৭৬ চনৰ এপ্রিল মাহত ৰাষ্ট্রীয় জনসংখ্যাৰ নীতি ঘোষণা কৰা হৈছিল। প্রতি হাজাৰত জন্মৰ হাৰ ২৫ লৈ আৰু জনসংখ্যা বৃদ্ধি ১.৪% কৰাৰ বাবে ধার্য্য কৰা হৈছিল। পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ ক্ষেত্রত কিছুমান নতুন দিশ যেনে— সম্প্রদায়ৰ স্বাস্থ্য, শিশু আৰু মাতৃ কল্যাণ আৰু পুষ্টি আঁচনি আদি সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছিল।

ষষ্ঠ পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনা (১৯৮০-১৯৮৫) ঃ এই পৰিকল্পনাখনৰ প্রধান গুৰুত্বসমূহ আছিল এনেধৰণৰ— দৰিদ্র সীমাৰেখাৰ ওপৰত জীৱন নির্বাহ, অর্থনৈতিক সমতা বজাই ৰখা, নিয়োগৰ সুবিধা বৃদ্ধি কৰা আদি।

সপ্তম পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনা (১৯৮৫-১৯৯০) ঃ এই পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱাত ৰাষ্ট্রীয় জনসংখ্যা নীতিক বিস্তৃত কৰি তোলা হৈছিল। ইয়াৰ কিছুমান গুৰুত্বপূর্ণ দিশ হৈছে এনেধৰণৰ—

- শিশুৰ বাবে শিক্ষা
- কৈশোৰ আৰু প্রাপ্ত বয়স্কসকলৰ বাবে পৰিয়াল কল্যাণ,
- বিবাহিত পুৰুষ মহিলাসকলক গর্ভ নিৰোধ, গর্ভধাৰণ, শিশু কল্যাণ আৰু স্বাস্থ্য আদি সম্পর্কে জনোৱা।
- জনসংখ্যাৰ সমস্যা সম্পর্কে গণ মাধ্যমৰ যোগেদি সজাগতা সৃষ্টি কৰা আদি।

অষ্টম পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনা (১৯৯২-১৯৯৭) ঃ এই পৰিকল্পনাত প্রধানকৈ উদ্যোগসমূহৰ আধুনীকিকৰণত গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল। এই পৰিকল্পনাৰ প্রধান উদ্দেশ্যসমূহ হৈছে দেশৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধি, দাৰিদ্রতা, নিয়োগৰ সুবিধা আৰু মানৰ সম্পদ বিকাশ। এই পৰিকল্পনাখন যথেষ্ট গুৰুত্বপূর্ণ কাৰণ এই সময়ছোৱাত পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ আঁচনিখনৰ এক উল্লেখযোগ্য পৰিৱর্তন ঘটিছিল। এই পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱাত ১৯৯৪ চনত কাইৰোত জনসংখ্যা আৰু বিকাশৰ আন্তর্জাতিক সম্মিলন অনুষ্ঠিত হৈছিল। এই সম্মিলনখনৰ প্রধান উদ্দেশ্যসমূহ হৈছে জন্ম ব্যৱস্থা আৰু শিশু স্বাস্থ্য, মহিলাৰ নিয়োগ ব্যৱস্থা, কৈশোৰৰ শিক্ষা, স্বাস্থ্য আৰু পুষ্টি ইত্যাদিৰ সৈতে সম্পর্কিত আছিল।

নৱম পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনা (১৯৯৭-২০০২) ঃ এই আঁচনিখনৰ প্রধান উদ্দেশ্য আছিল জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰ ৰোধ কৰা। জন্ম আৰু শিশুৰ স্বাস্থ্যৰ ওপৰত প্রধান গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছিল।

দশম পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনা (২০০২-২০০৭) ঃ এই পৰিকল্পনাৰ জনসংখ্যাত সৈতে জড়িত থকা উদ্দেশ্যসমূহ হৈছে— লিংগ বৈষম্য দূৰ কৰা, স্বাক্ষৰতাৰ হাৰ বৃদ্ধি কৰা, বননি আৰু গছ-গছনি বৃদ্ধি কৰা, উপযুক্তভাৱে জন্ম নিৰোধকৰ ব্যৱস্থা কৰা আদি। এই সময়ছোৱাত ভাৰত চৰকাৰে জনসংখ্যাৰ গুণগত মান উন্নত কৰাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল।

একাদশ দশম বার্ষিক পৰিকল্পনা (২০০৭-২০১২) ঃ এই পৰিকল্পনাও জনসংখ্যা শিক্ষাৰ সৈতে জড়িত দিশবোৰত গুৰুত্ব প্রদান কৰা হৈছিল। বিদ্যালয় অসমাপ্ত কৰা শিশু, স্বাক্ষৰতাৰ হাৰ বৃদ্ধি, শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ হ্রাস কৰা, বিশুদ্ধ খোৱা পানীৰ ব্যৱস্থা, শিশুৰ অপুষ্টিহীনতা আঁতৰোৱা, মহিলা আৰু ছোৱালীৰ ৰক্তহীনতা আঁতৰোৱা, শিশুসকলক উপযুক্ত পৰিৱেশ দিয়া আৰু বনানিকৰণত গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল।

ভাৰতবর্ষৰ দৰে উন্নয়নশীল দেশৰ দ্রুত জনসংখ্যা বৃদ্ধি এক গুৰুত্বৰ সমস্যা। যদি বর্তমানৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধি ক্ষেত্রত যদি সতর্ক হোৱা নেযায়, তেন্তে পৰৱর্তী সময়ত ই দেশৰ সামগ্রিক বিকাশ, জনসাধাৰণৰ জীৱন ধাৰণৰ গুণগত দিশ তথা পৰিৱেশৰ ওপৰত সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিব। সেইবাবে দেশৰ উপযুক্ত বিকাশৰ বাবে জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত গুৰুত্ব প্রদান কৰিব লাগিব।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৩ ঃ জনসংখ্যাৰ নীতিৰ সৈতে জড়িত সপ্তম পঞ্চবার্ষিক পৰিকল্পনা প্রধান উদ্দেশ্যসমূহ কি কি আছিল?

.....

.....

প্রশ্ন নং ৪ ঃ একাদশ পঞ্চম বার্ষিক পৰিকল্পনাত কিহৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল?

.....

.....

১১.৪ ভাৰতত জনসংখ্যা নীতিৰ প্রভাৱ

ভাৰতবর্ষ হৈছে পৃথিৱীৰ ভিতৰতে প্রথম দেশ য'ত ১৯৫১ চনত ৰাষ্ট্রীয় পৰিয়াল পৰিকল্পনা কার্যসূচী ঘোষণা কৰা হৈছিল। ভাৰতবর্ষৰ চৰকাৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্রত সচেতন হৈছিল আৰু পৰিস্থিতি নিয়ন্ত্রণত আনিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। এই পৰিস্থিতিৰ সমাধান কৰিবলৈ সময়ে সময়ে চৰকাৰে বিভিন্ন ধৰণৰ জনসংখ্যা নীতি ঘোষণা কৰিছিল। কিন্তু এনে নীতিবোৰৰ পৰামর্শ তৃণমূল পর্যায়ত উপযুক্তভাৱে প্রয়োগ হোৱা নাছিল। জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ সৈতে আন কিছুমান দিশো জড়িত, যেনে- বাল্য বিবাহ, স্বাক্ষৰতা, অন্ধবিশ্বাস, শিশু শ্রমিক প্রথা আদি। এইবোৰৰ বাবে শিক্ষা বিকাশৰ প্রয়োজন। চৰকাৰেও এই ক্ষেত্রত ফলপ্রসূ ব্যৱস্থা গ্রহণ কৰা উচিত। জনসংখ্যা নীতি আৰু কার্যক্রম জনসাধাৰণৰ মাজত জনপ্রিয় কৰি তুলিব লাগে। স্বাস্থ্যকর্মী আৰু প্রাথমিক চিকিৎসা কেন্দ্রসমূহে জনসংখ্যা নীতিবোৰ অনুকৰণ কৰি চলিব লাগে। এই দিশত মহিলাসকলৰ সৈতে জড়িত আৰু কেইটামান দিশ আছে, যেনে— যৌন নির্যাতন, মহিলাৰ দিয়া জন্ম ক্ষমতাৰ অধিকাৰ, যৌন স্বাস্থ্যৰ অধিকাৰ, লিংগ বৈষম্য আদিৰ প্রতিও জনসাধাৰণ

সজাগ হ'ব লাগে। ভাৰতবৰ্ষৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত কিছুমান ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা উচিত।

- পুৰুষ আৰু মহিলাৰ বিবাহৰ বয়স বৃদ্ধি।
- দুটা শিশুৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ।
- ১৫ বছৰ বয়সৰ পৰা জনসংখ্যা কাৰ্যসূচী প্ৰদান।
- ব্যক্তিয়ে উপযুক্ত বয়সৰ আগত বিয়া কৰালে শাস্তি পাৱ।
- মানুহৰ মাজত পৰিয়াল পৰিকল্পনা জনপ্ৰিয় কৰি তোলা।
- বিবাহিত যুটিসমূহক জন্ম নিৰোধক ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব দিয়া।
- প্ৰাপ্ত বয়স্ক আৰু অগতানুগতিক শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা কৰা।

১১.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- সাধাৰণভাৱে, জনসংখ্যা নীতি হৈছে জনসংখ্যা নিয়ন্ত্ৰণৰ কল্যানকামী অৰ্থনীতিৰ নীতি। জনসংখ্যা নীতিৰ প্ৰধান দিশ হৈছে জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ পৰিমাণগত আৰু গুণগত দিশত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা।
- জনসংখ্যা নীতিয়ে জন্ম আৰু মৃত্যুৰ হাৰ কমোৱা আৰু প্ৰধানকৈ উৰ্বৰতা কমোৱা আৰু দ্বিতীয়তে, জনসংখ্যা পুনঃ বিতৰণ পৰিচালনা কৰিব লাগে।
- ভাৰতবৰ্ষ হৈছে পৃথিৱীৰ উন্নয়নশীল দেশৰ ভিতৰত প্ৰথম দেশ। ১৯৫২ চনত শিশুৰ জন্মৰ হাৰ কমাবলৈ চৰকাৰীভাৱে নীতি গ্ৰহণ কৰা হৈছিল।
- দ্ৰুত জনসংখ্যাৰ হাৰ কমাবলৈ আমাৰ দেশত বিভিন্ন ধৰণৰ নীতি আৰু পঞ্চবাৰ্ষিক পৰিকল্পনা গ্ৰহণ কৰা হয়।
- জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ সৈতে বিভিন্ন দিশ জড়িত হৈ আছে, যেনে- বাল্যবিবাহ, অন্ধবিশ্বাস, শিক্ষাৰ অভাৱ, শিশু শ্ৰমিক ইত্যাদি। সেইবাবে জনসংখ্যাৰ হাৰ কমাবলৈ চৰকাৰে ব্যৱস্থা হাতত ল'ব লাগে।

১১.৬ অধিক জানিবলৈ

১) Aggarwal, J.C. (2013). Population Education, New Delhi : Shipra Publications.

২) Akhtar, Parveen R. (2014). Enviornmental and Population Education,